

«شک‌گرایی و نسبی‌گرایی»

منتشر شد

مجموعه مقالات «شک‌گرایی و نسبی‌گرایی» جلد پنجم از مجموعه‌ای ۶ جلدی به کوشش ابراهیم دادجو است که هر جلد آن به حوزه‌ای خاص از معرفت‌شناسی اختصاص دارد که پیش‌تر در قالب مقالاتی در شماره‌های گوناگون از مجله علمی- پژوهشی «ذهن» منتشر شده است. این کتاب با قیمت ۶۰ هزار تومان منتشر شده است.

سیدجواد میری

استاد دانشگاه

په‌ره روز

به مناسبت دوم آذر سالروز تولد علی شریعتی

کدام شریعتی؟

درباره اینکه چرا علی شریعتی همچنان در جامعه امروز ایرانی مطرح است، بحث‌های زیادی مطرح است. بیایم این چهار دهه از درگذشت او می‌گذرد، همچنان علی شریعتی حضور بسیار پررنگی در جامعه روشنفکری ما دارد و موضع‌گیری‌های زیادی له یا علیه او انجام می‌شود. برخی معتقدند اگر ما بخواهیم وضعیت امروز ایران را به گونه‌ای رصد و ریشه‌یابی کنیم و بخواهیم بگویم چرا ما در چنین وضعیتی قرار گرفته‌ایم، مقصر اصلی این وضعیت شریعتی است. برخی از سوی دیگر بحث را به این صورت تقریر می‌کنند که شریعتی معلم یا تئورسین نظام نبوده؛ بلکه تئورسین انقلاب یا نهضت بوده است. یعنی اگر امروز بخواهیم نقدی به جامعه ایرانی وارد کنیم، این نقد متوجه شریعتی نیست. کسانی چون حاتم قادری معتقدند شریعتی اصلاً اجازه تفکر به ما نمی‌دهد و او یکی از بنیان‌گذاران تفکر در ایران معاصر است. کسانی چون سیدجواد طباطبایی معتقدند شریعتی و به‌طور کلی کسانی که در ذیل تفکر سیدجمال اسدآبادی قرار گرفته‌اند، تا امروز به ایران نیندیشیده‌اند و خود این به ایران نیندیشیدن می‌تواند مسبب بسیاری از هم‌پاشیدگی‌ها یا حالت اتومیک در جامعه ما باشد. برخی معتقدند شریعتی با آنکه درباره جامعه‌شناسی صحبت کرده، اما اصلاً جامعه‌شناس نبوده، بیش‌تر جامعه‌شناختی‌شناختی و مباحثی را که با عنوان یاد ذیل جامعه‌شناسی مطرح کرده، صورت‌های ابتدایی، ناشیانه و غیرحرفه‌ای از مفهوم جامعه‌شناسی بوده و نباید آن را جدی بگیریم. برخی نیز معتقدند شریعتی یک فرد آکادمیک نبوده و همین آکادمیک نبودن او اساساً باعث شده بسیاری از گفت‌وگوها و گفته‌های شریعتی در حوزه آکادمیک جدی گرفته نشود.

در این میان بحث‌های زیادی مطرح شده؛ اما یکی از اولین موضوعاتی که به نظر می‌آید به آن پرداخته شود این است که وقتی ما می‌گوییم شریعتی آکادمیک نبوده چه تصویری از آکادمی در ذهن این منتقدان وجود دارد؟ آکادمیک یعنی کسی که به‌عنوان مثال در گوشه‌ای بنشیند، از منبعی بنویسد، تحقیق کند و کتابی را منبع درآمد خود قرار دهد و از این راه تبدیل به استاد دانشگاه شود. آیا مفهوم آکادمی این است؟ قطعاً به نظر من هم شریعتی در این آکادمی جایی ندارد. به نظر می‌رسد در این بحث باید این پرسش را مطرح کنیم که شریعتی به دنبال چه بوده است؟ آیا شریعتی به دنبال این بوده که برخی از تئوری‌های جامعه‌شناسی را که در اروپا یا آمریکا تدریس می‌شده، به زبان فارسی در ایران تقریر کند؟ یا اینکه به دنبال این بوده که «غرب‌زدگی» را در ایران تبیین کند؟ تا زمانی که پاسخ درستی به این پرسش داده نشود، به نظر می‌آید بسیاری از بحث‌هایی که درباره شریعتی می‌شود، بدون ربطی به بستر است. شریعتی در کتاب «انسان بی‌خود» مسأله‌ای را مطرح می‌کند که می‌تواند پایه بسیاری از

علی شریعتی

کارگاه «نامه‌های اخوانی خاقانی»

برگزار می‌شود

چهل‌ویکمین نشست از مجموعه درس‌گفتارهایی درباره خاقانی چهارشنبه سوم آذر ساعت از ۱۶:۳۰ به تحلیل و بررسی «نامه‌های اخوانی خاقانی» اختصاص دارد که با سخنرانی بهرام پروین گنابادی در مرکز فرهنگی شهر کتاب، خیابان شهید بهشتی، خیابان شهید احمد قصیر (بخارست)، نیش کوچه سوم برگزار می‌شود.

«بازشناسی آداب عزاداری»

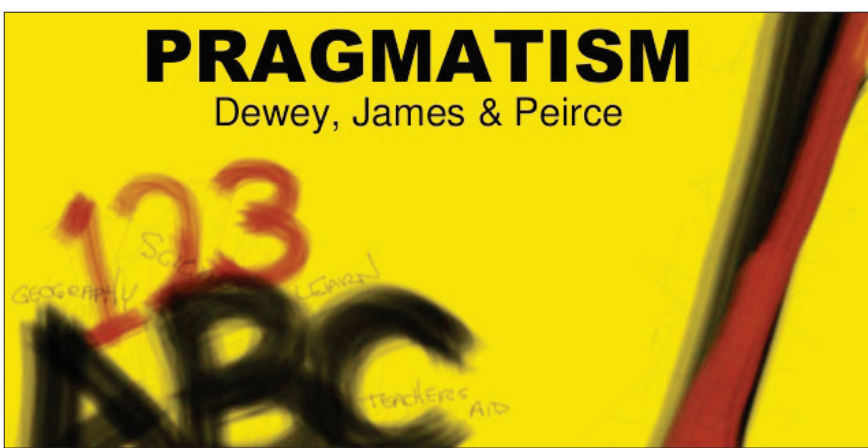
شیعه» برگزار می‌شود

معاونت فرهنگی و اجتماعی پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی گفت‌وگوی آزاد با موضوع بازشناسی آداب عزاداری شیعه را با حضور محمد علی آهنگران برگزار می‌کند. این نشست شنبه ششم آذر از ساعت ۱۰ تا ۱۲ در محل سالن حکمت پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی برگزار می‌شود.

به مناسبت ورود پراگماتیسم به دایره‌المعارف فلسفه

اصالت عمل

۱۰ نوامبر سال ۱۹۰۹ پراگماتیسم توسط چارلز سندرس پیرس وارد دایره‌المعارف فلسفه شد

وجود ندارد. پراگماتیسم بیانگر رویکردی کاملاً آشنا در فلسفه؛ یعنی همان رویکرد تجربه‌گرایانه است. پراگماتیست‌ها، برخلاف سایر روش‌های فلسفی، از تحقیق و بررسی در کل عمل اجتناب می‌ورزند و به جای آن به آزمایش نتایج می‌پردازند؛ یعنی پس از عملی شدن فکر، نتایج به دست آمده را می‌سنجند. به نظر آنان «نتیجه» اصل است؛ نه اصول لایتغیر و رفتن از راه‌های انعطاف‌ناپذیر معین برای رسیدن به «نتیجه مطلوب»؛ و به این ترتیب مقید به لایتغیر بودن اصول نیستند. این مکتب اصالت عمل نامیده می‌شود و قضیه‌ای را حقیقت می‌داند که دارای فایده عملی باشد. به دیگر سخن حقیقت عبارت است از معنایی که ذهن می‌سازد تا به وسیله آن به نتایج عملی بیشتر و بهتری دست یابد. این موارد از جمله نکته‌هایی است که در هیچ مکتب فلسفی دیگری صریحاً مطرح نشده است.

عملی بودن برای فلسفه عمل‌گرای جنبه محوری دارد. بنابراین دیدگاه پیرس مفهومات در واقع «نقشه‌های علمی» و موازینی جهت ارائه «تفسیر» از تجربیات بوده و اعتقادات نیز «فرضیه‌هایی» برای توضیح آنها هستند. پیرس با رد این نظر که دانش را می‌توان مستقیم و بدون اتکا بر تجربه کسب کرد «عادات» را پیش‌زمینه‌هایی ضروری برای تفسیر و شناخت از تجربیات قبلی و ایجاد حرکت‌های آگاه و منطقی در حیطه فعالیت‌های علمی می‌داند. به نظر وی فرضیه‌های بشری عمدتاً بر مبنای تطابق با «موازیان عقلائی» شکل می‌گیرند و لزوماً با واقعیت‌ها یونانی ندارند.

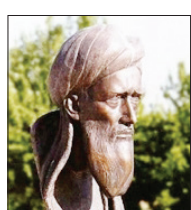
تروه اندیشه زمانی که در یکی از روزهای پایانی نوامبر ۱۹۰۹ مفهوم «پراگماتیسم» به‌عنوان یک فلسفه آمریکایی وارد دایره‌المعارف فلسفه شد، شاید در سنت فلسفه تحلیلی تأثیرگذاری آن چنین به نظر نمی‌آمد. اما از قضا پراگماتیسم که محصول اندیشه و فلسفه آمریکایی بود، توانست خود را در مقابل سنت فلسفه اروپایی قرار دهد. صاحب اصلی این فلسفه را چارلز سندرس پیرس، دانشمند و فیلسوف آمریکایی دانسته‌اند که هر چند تنها پنج سال پس از ورود این مفهوم به دایره‌المعارف فلسفه زنده بود، توانست با نظرات خود بر کسانی چون ویلیام جیمز و جان دیویی تأثیر بگذارد و آنان نیز ادامه‌دهنده این سنت فلسفی شدند.

«اصالت نتیجه» را روشن‌ترین تعبیری دانسته‌اند که می‌توان درباره پراگماتیسم استفاده کرد. این جنبش فکری در آمریکا ظهور کرد که در دوره بعد از جنگ داخلی استعدادهای فرهنگی مردم کم‌کم بیدار شد. در مدتی طولانی، فعالیت‌های فلسفی در آمریکا صرفاً در زمینه فلسفه‌های اروپایی بود. در آغاز قرن ۱۹ اگسندر دوتوکویل گفته بود در ایالات متحده آمریکا به عنوان کشوری متحده فلسفه جدی گرفته نشده است. واژه پراگماتیسم مشتق از واژه یونانی Pragma به معنی عمل است. مقصود پیرس از به کار بردن این واژه روسی برای حل کردن ارزشیابی مسائل عقلی بوده؛ اما به تدریج معنای پراگماتیسم تغییر کرده است. در روش پراگماتیسمی مطلقاً هیچ چیز تازه‌ای

نقد و نظر

حسن انصاری از فقر غزالی‌شناسی در ایران می‌گوید

موثرترین متفکر اسلامی

حسن انصاری

حسن انصاری، عضو هیات علمی دانشگاه پرینستون به تازگی در یکی از مطالب کانال تلگرامی خود به موضوعی اشاره کرده که به نظر می‌رسد یکی از مسائل مهم در حوزه فلسفه اسلامی باشد. انصاری در یادداشتی پیرامون امام محمد غزالی با عنوان «فقر غزالی‌شناسی در ایران» درباره دلایل اهمیت او در تمدن اسلامی می‌نویسد:

«غزالی یکی از معدود عالمان تمدن اسلامی است که آثار و تفکرش مرزهای جهان اسلام را در نوردید و حتی در مغرب زمین تعدادی از آثارش از سده‌های میانه و قبل از عصر جدید مورد توجه قرار گرفت. هم‌اینک هم در دانشگاه‌های غرب بخش عمده‌ای از شناخت اسلام متکی است بر آثار غزالی و تفکر او. تعدادی از آثارش به زبان‌های غربی ترجمه شده و اندیشه و تالیفاتش بخش مهمی از بنیاد شناخت غربیان از اسلام را تشکیل می‌دهد. سالانه ده‌ها مقاله علمی و چندین کتاب درباره او در غرب منتشر می‌شود و آثارش مورد تحلیل قرار می‌گیرد. به اعتباری، او را می‌توان موثرترین متفکر اسلامی در تمام تاریخ تمدن اسلامی و در سطوح مختلف تاریخی و جغرافیایی و از مذهبی دانست و همین امر می‌تواند روشن کند چرا تا این اندازه آثار او مورد توجه اسلام‌شناسان غربی قرار گرفته است.» انصاری پس از صحبت درباره اهمیت غزالی و توجهی که امروزه در محافل علمی غربی

نشست «نقدی بر کژراهه

پیست مدرنیستی» برگزار می‌شود

انجمن علمی دانشجویی علوم اجتماعی دانشگاه و دفتر انجمن جامعه‌شناسی در دانشگاه گیلان نشست نقدی بر کژراهه پیست مدرنیستی در جامعه‌شناسی (مورد ژان بودریار) را برگزار می‌کند. این نشست امروز (دوم آذر) از ساعت ۱۰:۳۰ با حضور حسن چاوشیان در محل تالار حکمت دانشگاه گیلان برگزار می‌شود.

کیوسک

نگاهی به نشریات منتشر شده در حوزه علوم انسانی

از فلسفه دین تا درس‌هایی از مکتب اسلام

طی روزهای اخیر نشریه‌های گوناگونی در حوزه‌های مختلف علوم انسانی در کشور منتشر شده است؛ نشریه‌هایی که هر یک تلاش می‌کنند مفاهیم تازه‌ای را در این حوزه مطرح کنند. آنچه در ادامه خواهید خواند نگاهی کوتاه به سه نشریه‌ای است که طی روزهای اخیر در اختیار علاقه‌مندان حوزه علوم انسانی قرار گرفته است.

شماره ۸۰ فصلنامه «قیسات» منتشر شد

سازمان انتشارات پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی هشتادمین شماره فصلنامه علمی-پژوهشی «قیسات» را منتشر کرد. این فصلنامه که در حوزه فلسفه دین و کلام جدید منتشر می‌شود، با مطالب گوناگونی در این حوزه منتشر شده است. «میانی

خداشناسی الگوی پیشرفت اسلامی» نوشته محمدحسن قراملکی، «برآیند میانی جهان‌شناختی الگوی اسلامی پیشرفت» نوشته قاسم ترخان، «میانی ارزش‌شناختی الگوی اسلامی-ایرانی پیشرفت» نوشته محمد جداری عالی، «نقد و بررسی مدل‌های علم‌دینی مبتنی بر الگوهای علم‌شناختی پس‌پوزیتیویستی» نوشته جعفر مرادپور رضا اکبری، «بررسی و تحلیل نظریه‌های الهی‌پوششی گریفین» نوشته رستم شامحمدی‌علی‌سنایی، «معرفت‌شناسی عشق: الهیات‌پست‌مدرن با قرائت ژراردی» نوشته جناب ایزدی و مهدی قائدشرف، «نقد و بررسی نقی تاویل در مکتب سلفی» نوشته محمدباقر پورامینی و «بررسی تحلیلی مسأله جاودانگی و عدم‌جاودانگی عذاب مسلمان گناهکار در مذاهب اسلامی» نوشته سیدمحمد مهدی پورحسینی و حمیدملک‌مکان عنوانین مقالات این شماره را تشکیل می‌دهند.

شماره ۱۸ دو فصلنامه «قرآن و علم» منتشر شد

جامعه‌المصطفی‌العالمیه شماره ۱۸ دو فصلنامه «قرآن و علم» را به صاحب امتیازی و مدیریت مسئولی سیدحمید جزایری منتشر کرد. این شماره مربوط به بهار و تابستان سال ۱۳۹۵ است. «مفاهیم بنیادین نظام جامع سلامت روحی و روانی در قرآن»

نوشته محمد مهدی اصفهانی و عباسعلی واشیان، «مثبت‌اندیشی و موانع آن از منظر قرآن و احادیث» نوشته مهدی رستم‌نژاد و روح‌الله رستگارصفت، «مهم‌ترین بنیان‌های تمدنی در قرآن کریم» اثر حسین علوی‌مهر و محمدرضا انجم‌شعاع، «بررسی اعجاز علمی قرآن در مراحل خلقت و تکوین جنین انسان» نوشته محمدجواد اسکندرلو و سیدپهاد علی‌زیدی، «جغرافیای میوه‌های قرآن» نگاشته سیدمحمد طیب‌حسینی، علیرضا حیدری و نسب‌وقتی‌حیدری، «نقد دیدگاه وجود خرافات ضد علم در قرآن» تالیف محمدعلی رضایی اصفهانی و روح‌الله بهادری جهرمی و «منبع‌شناسی قرآن و سیاست» نوشته علام‌رضا بهروزلک و محمدعلی قاسمی مطالب این شماره را تشکیل می‌دهند. این شماره در ۱۷۶ صفحه منتشر شده است.

شماره ۹ نشریه «درسهایی از مکتب اسلام» منتشر شد

شماره ۹ نشریه «درسهایی از مکتب اسلام» به صاحب‌امتیازی «موسسه تعلیماتی و تحقیقاتی امام صادق (ع)» و مدیریت مسئولی فرج‌الله فرج‌اللهی منتشر شد. «شکوه و جاودانگی امام حسین (ع)» نوشته مهدی پیشوایی، «درخواست رویت خدا و واکنش وحی الهی» نگاشته جعفر سبحانی، «احیای سنت نبوی» اثر احمد بهشتی، «مسخر شدن کائنات برای انسان» نوشته یعقوب جعفری، «پیامبر رحمت» نگاشته فرج‌الله فرج‌اللهی و «پیام‌محبت» نوشته محمود کریمی عنوانین مطالب این شماره را تشکیل می‌دهند. احمد بهشتی در مطلبی با عنوان «احیای سنت نبوی» می‌نویسد: «بر امام شهیدان پوشیده نبود که راهی که بنا به وظیفه انسانی و اخلاقی خود انتخاب کرده بود، پایانی جز کشته شدن خود و همه یاران و اسارت زنان ندارد... این مطلب هم از راه علم غیب قابل پیش‌بینی بود و هم از راه علم عادی؛ چرا که افراد دلسوزی که آن چنان توجهی به فلسفه قیام آن امام همام نداشتند، آن آینده خونین و آن حادثه سهمگین را پیش‌بینی می‌کردند...»

